

CSALÁD ÉS ISKOLA.

NEVELÉS-OKTATÁSÜGYI SZAKKÖZLÖNY,

szülők, kisednevelők, tanítók és a nevelésügy barátai számára.

KIADJA A KOLOZSMEGYEI TANÍTÓ-TESTÜLET.

FELELŐS SZERKESZTŐ: Fazakas József.

Belmunkatársak: DR. BARTÓK ISTVÁN, Bányai Árpád, PORTSÁK Gyula, DR. FERENCZI ZOLTÁN,
SÓLYOM JÁNOS ÉS ZAJZON PÉNES.

Megjelenik — július és augusztus havát kivéve — havonként kétszer, legalább egy ivnyi tartalommal. — **Előfizetési ára:** egész évre 3 frt., félévre 1 frt 50 kr. — Pályázatok s egyéb hirdetések petit soronként 5 krral számíttatnak. — Kéziratok nem adatnak vissza.

E közlöny beltartalmát illető közlemények a szerkesztőhöz (Fapiac-
tér 6-ik szám.), az előfizetési pénzek, hirdetések és reklamációk pedig —
KÖRÖZSI JÓZSEF, ev. ref. tanító, egyleti helyettes pénztárnok czimén — a
kiadó hivatalba (Wesselényiutca 11. sz. a.) küldendők.

Felhívás.

Mint lapunk is szomoruan jelenti: Czirják Albert, a „Család és Iskola“ buzgó szerkesztője, mindnyájunk őszinte fájdmájára meghalt. Ezen okból tanítótestületünk központi választmánya engem tisztelt meg nagyra becsült bizalmával, hogy szakközlönyünket továbbra szerkeszszem. Elvállaltam e megtisztelő megbizást, mert a lap eddigi munkatársainak biztosítását bírom, hogy munkáságukat a laptól ezután sem vonják meg. Ezenkívül abban a kedvező helyzetben vagyok, hogy a lap eddigi rendes munkásaihoz szerencsés voltam még új erőket is megnyerni, kiknek közreműködése semmi kétséget nem hagy fenn, hogy a „Család és Iskola“ megtartja azon színvonalat, melyre elődeim felemelték.

A lap iránya s programja semmit sem változik.

Ezután is célunk lesz összeköttetésbe hozni a családot az iskolával s tért nyitni minden oly fejtegetésnek, mely a szülőket nevelési szempontból s a tanítókat minden szakjokba vágó irányban érdekelheti.

Mind a nevelés-, mind a tanítástan első sorban tapasztalati tudomány, melynek elveit csak a tapasztalatból levont igazságok tekintetbe vételével lehet megállapítani.

E szempontból bizalommal kérem fel tisztelt kartársaimat úgy is, mint szülőket, úgy is, mint tanítókat, hogy gondolkozzanak velem s velünk, kik a lap élén állunk s közöljék tapasztalataikat, kétségeiket akár feldolgozva a lap számára, akár anyagképen, hogy itt a lapban egyikünk, vagy másikunk által fejtegetések tárgyává tehessek.

Több éve, hogy a tanító-képzőben működöm, mint tanár s bátran mondhatom, hogy azóta anyyi tehetséges fiatal ember lépett ki, csak tö-

lünk a tanítói pályára, hogy ha ezek eddig szerzett s ezután szerzendő tapasztalataikat közkinccsé tenni elég buzgósággal bírnak, és arra a célra lapunkat választani szivesek lesznek, a „Család és Iskola“ egyike lesz a hazai leghasznosabb tanügyi lapoknak.

Nincs itt szó nagyképüsködő írói működésről, nem akarunk világra szóló irodalmi műveket termelni.

A nagyobb szabású irodalmi s tudományos becsesül biró munkák készítését azokra bizzuk, kik arra hivatással bírnak.

Mi csak beszélgetünk, társalgunk azon kérdésekről, melyek a mi önképzésünk és szoros értelemben vett foglalkozásunk körébe vágnak.

E bizalmas társalgásra nekünk, mint szülőknak s tanítóknak nemcsak azért van szükségünk, hogy egymástól tanuljunk, hanem azért is, hogy magunknak az élet gondjai s a mindennapi hivatalos foglalkozás teendői között a tanulságos eszmecsere által kellemes üdülést szerezzünk. Társalgásunk nyilvános, minden érdeklődő kartársat s vendéget szivesen látunk.

A tapasztalatok összegyűjtésére, az eszmék újabb-újabb kicserélésére, az erők tömörítésére, az alapvető nevelés-oktatás terén soha sem volt nagyobb szükség, mint most. A társadalom mozgása megelégnék s nem mindig kedvező az iskolának; most gyorsabban, majd éppen ellentétes irányban halad. Egyfelől gyakorlati cél, oly mértékben, hogy holnap már érett gyümölcsöket szedjünk a fáról, melynek magvát még csak ma vetettük el; másfelől nyilvánosság oly fokon, hogy szenvedélyes indulattá fokozzuk az ébredező hiúságot, vagy kiméletlenül összetörjük a szerénység burkában szendergő tehetséget.

Soha sem volt több nevelő, mint manapság. Minden szülőnek s nem szülőnek meg van az iskolára a maga kész programja. Úton, útfélen

Halljuk, hogy mit, mennyit, mikor s hogyan kell tanítani, hogy az iskola ne csak oktasson, hanem neveljen is. Nem mondjuk, hogy az eféle megjegyzések közt jók is nem fordulnak elő; de az sem tagadható, hogy nem mindenik válik be igazságnak. Ezekkel szemben kell a tanítóknak, mint a maguk kiseded körében szakembereknek tapasztalataikat a tanulás s gondolkodás által érlelt elveiket nem az éretlenség tapintatlanságával, hanem az elhithető meggyőzés fegyverével érvényesíteni.

Ez csak úgy történhetik, ha minden a nevelés és oktatás körébe tartozó kérdést újból meg újból megbeszélünk, tisztázunk.

A jelzett szempontból azon bizalmas kérés-sel fordulok mindenekelőtt egykori kedves tanítványaimhoz, kiknek jelentékeny részéről bizton tudom, hogy jó akarattal s tehetséggel bírnak, hogy tekintsék a „Család és Iskola-“t a magukénak s részesítsék kellő szellemi s az előfizetők számának szaporítása által, anyagi támogatásban.

A néptanító az alapnevelés és oktatás kéréseiben a közvetlen tapasztalás forrásából meríthet, ne hagyják e forrást használat nélkül.

De nemesak volt tanítványaimhoz intézem kérésemet, hogy ezen az erdélyi részeken egyetlen szorosabb értelemben vett elemi népoktatási magyar szaklapot fentartani hazafiai kötelességeknek tekintsék, hanem kérem mindazon szülőket s pályatársakat, kik egyetértének velem abban, hogy nemzetünk s hazánk jövőjét csak úgy biztosíthatjuk, valamint a népoktatás ügyét is, mint a hazai közjólét egyik eszközét csak úgy fejleszthetjük sikerrel, ha minden felhasználható erőt értékesítünk, s drága hazánk s nemzetünk javára tevékenységre ébresztünk.

Fazakas József,

a »Család és Iskola« szerkesztője.

Czirják Albert.

Szül. 1817. szept. 3. Meghalt 1888. márcz. 3-án.

Czirják Albert, a kolozsvári polg. fiu-iskola r. tanára ez év márcz. 3-án reggel 1/2 4 órakor halt meg, még férfi kora javában. Betegsége, mihen évek óta szenvedett, gégerák volt, melyhez oly makacs rekedtség járult, hogy utóbbi időben hangját majdnem teljesen elvesztette. Halála előtt pár héttel Pesten járt, hol szintén több specialista-orvossal megvizsgáltatta magát, de már akkor világos volt, hogy bajára nincsen ír e földön. Haza térve, mint már halálra szánt, élt még pár hetet e sötét tudattal; láthatóan roskadt össze az óriási, embernek mindig óriási súly alatt, s épen azon a napon halt meg, melyen a városi közgyűlés megadta volna az év végéig kért szabadságidejét, nyervén örök időkre terjedő szabadságot minden földi bajtól.

Czirják Albert nagyon sokat szenvedett. Betegsége valamint rekedtsége 7-8 éves volt és okát senki, ő maga sem sejté. Már csak hangja elvesztése is a szenvedés forrása volt neki, mert bariton-hangján nagyon szépen énekelt s ez énekés kiegészítője volt kedély életének, mely régen a kitörő vidámság s a társas élet örömei felé hajolt. Betegségével mintegy ellenkező végletbe jutott. Magányt kereső, szótalan lett némi búskomor egykedvűséggel minden iránt s míg ez jellemző, egyszersmind súlyosbítá is baját. Mert szenvedéseihöz erkölcsi bajok is járultak. Az élet nagy terheket rakott rá s nem végezhetette úgy, mint a mennyire hivataláért, a tanügyért lelkesült. Mindnyájan emlékezünk majdnem fellengző, túlaradó lelkésedésére, melylyel pályája nemességét dicséré és mennyire fájhatott neki, hogy rajta eléggé nem buzgalkodhatik!

Ezt csak ő tudná megmondani, mert soha nem beszélt róla; de hallám, hogy életének utolsó napján mintegy önmagába merülve gyakran ismétlé: „A pálya, a pálya! ez a legnemesebb“ s többi szava elhalt, mintegy a lélek künjaiba halva. Epen ezért talán mindnyájan bizonyos tekintetben igaztalanok voltunk iránta. Részemről én nem titkolom, hogy az voltam öntudatlanul is. Mert mindnyájan azt hívők, hogy utóbbi pár évében lanyhasága a tanításban kedvetlenség vagy pályája megünásának eredménye, holott egy borzasztó betegség volt, mely megbénítá lelkét.

Czirják Albert 1847. szept. 13-án született Kolozsvárt. Apja volt Czirják János, anyja Zakariás Julianna, ki csak nem rég halt meg. Mint ev. luth. hitfelekezete kolozsvári elemi iskolájában végezte az elemi osztályokat, honnan az unit. gymnasiumba ment s 1866-ban kitűnő érettségit tett. Ugyanez év okt. 5-én Bécsbe ment s ott töltötte az 1867. év nagyobb részét is. A nyáron haza jöven, szept. végén Kozma Ferenc barátjával, ki jelenleg Kolozs-m. tanfelügyelője, ujra külföldre utazott Pesten, Bécsen, Prágán, Drezdán, sat. át Jénába, hol theologiai és philosophiai leczkéket hallgatott, különösen Vischer Kuno gyakorolván rá nagy hatást, kinek psychologiai előadásait magyarra is át kezdte dolgozni. A harmadik évet Berlinben töltötte s onnan haza jöven, néhány hónapig nevelő volt br. Wesselényi István leányai mellett.

Atyja azt óhajtotta, hogy pappá legyen, de közben a megnyílt polg. iskolához Kolozsvárt 1871-ben a németnyelv tanáranak választották s mint ennek tanára, 17 teljes évet működött.

Mint már tanár, 1872-ben jegyezte el utóbb nejét Reményik Marit, kivel 1873. aug. 24-én esküdött meg. Három gyermekök közül csak egy maradt életben, Mariska. Tehetségeinél fogva tevékeny tagja volt a kolozsvári dalkörnek, ugyanennek titkára sok ideig, majd alelnöke; ugyszintén 6 évig volt titkára a zene-conservatoriumnak is, mindig a legmelegebb érdeklődéssel viseltetvén a zene iránt.

De egyébként is neki vidám, majd tulesapongó, majd megint ábrándozásra hajló, poeticus kedélye volt. A vidámság és tulesapongás kivált baráti és társaskörökben nyilatkozik, mikor pohárköszöntői egymást érték. Egy barátja beszélt nekem, hogy régibb dalünnepeken senki sem tudott inkább a hangulatnak megfelelő toasztot mondani, mint ő, midőn a hangulat már emelkedőben volt. Az ábrándozásra és poesisre való hajlam naplójában, beszédeiben, felolvasásaiban nyilatkozik. Kivált az u. n. lelkesség, a kultura haladása iránti buzgóság tünteti ki ez utóbbiakat. Az ábrándos és költői hajlamokat kivált tanulmánya irányai kelték benne föl, mely kiválóan a német, főleg sentimentális költészetet kedveltette meg

s volt benne valami. kivált az e század elején s a mult végén divatozott érzelmes irányból, az akkori „szép lelkék“ érzése módjából. Innen van, hogy naplói, beszédei, felolvasásait, mind e vonások jellemzik. Nem leir, vagy fejteget valamit, hanem elmélkedik, vagy ábrándozik fölötte érzelmes hévvel, a nélkül, hogy igen sokszor az elmélkedés vagy ábrándozás tárgyát megnevezné.

Ilyen gondolkozása tüntette ki, mint a tantestület tagját is, melynek életében tevékeny részt vett, több fölolvastatást tartott, de olyat egyet sem, mely valamely tanügyi kérdést gyakorlatilag tárgyalna, vagy aprójában elemezne. Mondhatnám, mihelyt szólni kezdett, már elvontságokba ment.

E kultura fejt meg természeti tulajdonán kívül, hogy valami jobb embert gondolni sem lehetett volna nála. Igaz, hogy e jóság egészen passiv természetű volt s kivált abban állott, hogy sem senkiről rosszat nem mondott, sem nem tartott annak; de az is való, hogy az élénk cselekvésnek, mozgékonyágnak, a tevékenységnek az az amerikai heve, az ő passiv természetével teljesen ellenkezően, nem is tehetett volna többet. Mint a „Család és Iskola“ munkatársa és szerkesztője számos cikket írt, úgy a helyi lapokban is folyton irogatott „Avar“ álnév alatt s mondhatni az utolsó perzig szerkesztette a tantestület közlönyét. A szép és eszményi dolgok, szerelem, barátság, haladás, nevelés iránt mondhatnám rajongó és ábrándos lelkesség lakott benne s épen ezért ifjusága nagyon szép kilátások közt indult meg, míg sorvasztó betegsége benuultta nem tette s az a küzdelem, melyet ellene folytatott s melyet csak most ismerhetünk igazán, megható, de egyszersmind mélyen elszomorító érzést ébreszt az ő emlékét megőrző lelkekben.

Dr. Ferenczi Zoltán.

A házi nevelés főteendőiről.

(Vége).

Könnyű szerrel megóvható a gyermek a kíváncsiság, a feleselés, a kapzsiság, a vakmerőség, a hazugság, alattomoság, pajkosság, hiúság, szeszélyesség, kapkodás és irigység hibájától. Ha nem avatjuk be őt nem érdeklő dolgokba, ha rendre utasítjuk illetéktelen esetekben való kérdezősködésekor, a kíváncsiság bekövetkezését meg fogjuk akadályozni. Nem fog a gyermek feleselni, ha ezért minden egyes esetben megfenyítettük, s ha a feleselés csunya jellegéről sokszor és ismételve oktatást adunk neki. A vakmerőségre való hajlamnak legsikeresebben úgy vágjuk utját, ha vakmerőség folytán beállott bajokat tudomásukra hozzuk s velük szemléltetjük is. A hazugság és alattomoság megakadályozására, vagy ha már meg van, kiirtására minden lehető el kell a szülőknek követniök. E két rút bűnnel szemben nem lehet elnézés, még csak nem kímélet sem. Meg kell értetni nagyon komolyan a gyermekkel, hogy a kettő, de főleg a hazugság a legrútább véték. Hogy a hazugság kezdete minden nagy bűnnek. Hogy az alattomos ember hóhérja társainak, s hogy az illet közmegvetés éri. Hogy kerülük, mint a bűnt, kitaszítják körükből, nem eresztik tisztességes társaságba az emberek. Megszoktatandó a gyerek arra is, hogy szükségből sem, de még félelemből sem szabad hazudnia. Hogy minden körülmények között az igazat kell bevallani. Tudjon a gyerek már ilyen korában arról, hogy a véték igaz bevallása töredelmet, ez őszinte megbánást, ez meg a büntetés enyhítését, esetleg elengedését is megteremtheti, és hogy teljes javulás csak annál következhetik be, ki a hazugság fegyveréhez nem

folyamodik. — A pajkosság csak annyiban nézhető el, ha ártatlan élenkségnél nem egyéb. Ha ellenben kamaszkodással vagy rendetlenséggel fajul, tiltandó. Sok baleseteknek volt már az elnézett pajkosság az oka. — Hiúvá se neveltessék a gyermek. Ne dicsérgessük hát szemibe, ne csecebeczezzük fel tulságosan. Dicsékvészeiért intjük meg. Óvjuk a szeszélyességtől, a kapkodástól és az irigységtől is a gyermeket. A szeszélyesség és kapkodás legjobb ellenszere, ha rászoritjuk a gyermeket megkezdett munkája teljes bevezésére, habár az nehéz vagy unalmas lenne is. Az irigység megakadályozására feltétlenül szükséges, hogy a családban megkülönböztetések ne tessenek. Rendesen ez t. i. az irigység első felébresztője. Minden gyermeket egyenlő mértékben szeressen a szülő s lásson el. Kövessük azonban azon eljárást, hogy ne ugyanegy tárgyakkal ajándékozzuk meg a gyermekeket. Így elszoktathatjuk őket az érték bíralgatásától s hozzá szoktatjuk ahhoz, hogy a nyert ajándékot szívesen vegyék hánytorgatás nélkül. Tanulja meg a gyermek már a szülői háznál, hogy csak jól kiérdemelt jutalmat fogadjon el készségesen. Tudnia kell továbbá, hogy a vett jóét hasonlóval kell fizetnie, tehát a jótéteményt viszonznia kell. Hogy a miye van, azt becsülje meg. Így az elpazarláshoz nem szokik, de nem is fog másé után áhitozni, tudván, hogy kinek-kinek becses a vagyona. Ne hagyjuk a gyermeket egyedül magára. Vigyázatlanságot követhet el s könnyen magával kezdhet faglalkozni, a mi megfertőztetésére vezethet. Legyen gondunk rá, hogy a gyermek ne unatkozzék. Az unalom rossz tanácsadó, sok rosznak forrása. De jól válasszuk meg a gyermek környezetét is. Kik közé ereszthetjük, kivel társaloghat, ne legyen közömbös előttünk. Cselédek közé ne eresszük a gyermekeket. Ezek semmiképpen nem vállalhatnak előnyére.

Ne neveljük a gyermeket félenkké. Amint a vakmerőségtől óvni, úgy a szükséges bátorsághoz szoktatni kell a gyermeket. E tekintetben éktelen, idegrázó rémneséktől óvakodjunk gyermekeinkkel szemben. Érett életkorban meglátszik káros hatása a cselédek, szolgák és mesterlegények elbeszélés-szeretetének. Mennyi álmatlan éjt, zavart álmat okoz ez a gyermekvilágnak. Mily szükségtelen és idegrontó félelmet szül mindannyiszor, ha a sötétség leple rá borul a földre. Szoktassuk meg a gyermeket, hogy a sötétben ne féljen. Így majd nem népesíti meg beteg phantáziája a sötétség birodalmát mindenféle rosz lelkekkel. Ószinte, szerény, de nem bizelgő és solid legyen a gyermek. Nyílt szívű, kedves és beszédes, de ne fecsegő. És főleg legyen jámbor és istenfélő. A jó szív és a jámborság a gyermek főéke. Mindkettőre könnyen megszoktatható. Csak a szülők családi élete legyen tisztva, szeretetteljes, viszály nélküli. Az apa legyen józan, munkás és erkölcsös. Az anya találja föl boldogságát abban, ha gyermekei közt töltheti szabad idejét. És irányozza csak a gyermek szemeit az Égre! Tegye össze az ártatlanok kis kezeit és a minden zenélő kedvesebb harmoniaju gyermekajkon hallassa sokszor az emberiség legszebb himnuszát, az Ur imáját! „Imádkozzál édes gyermekem!“ legyen mindennapi igéje minden család Ráchelének. Mindeme teendők a lelki világ előkészítésére vonatkoznak. A szülői ház ne felejtkezzék el a testi épségben tartásáról sem. A testi nevelésre kellő gond fordítandó. „Mens sana in corpore sano.“ S az is bizonyos, hogy okos házi nevelés mellett sok későbbi testi bajnak elejét vehetni. Az erős szervezetű gyermek ilyenül megtartható, a gyenge fiú megerősödhethet. Egész kis egészségtant tenne ki az, a mire a gyermeket meg lehet szoktatni. Kellő öltözködés, hűlés elleni óvakodás, rendes táplálkozás, mérsékelt járás, kelés, tisztva

levegőjü lakás kedvelése, mind mind elérhető. Ezen oktatási alapokat azután sikeresen lehet fejleszteni, és ez lesz a legigazabb egésségtani oktatás!

A házi nevelés céljai és feladatai akkor, mikor már az iskolai nevelés is megkezdődött. Emez előadottak legyenek a szülői ház teendői amaz idő alatt, míg a gyermek csak otthon tartózkodik. Csak jóakarátának kell lennie s gyermekei jövő boldogságát szíven viselnie. S ha megtette a szülő a mondottakat, a házi nevelés egyedüli *lehető* célját, t. i. az *iskolai nevelés előkészítését* teljesítette.

Áttérek a szülői ház feladatának ecsetelésére azon időszakban, a mikor a gyermekből már tanuló lett. A mint a szülők a gyermeket beadták az iskolába, részben megváltozik és megkönnyítették a szülői ház nevelői szerepe. A nevelést mfnt művészetet átveszi az iskola. A házi nevelés feladata most már csak megóvni a tanulót a rosztól, figyelni, hogy a tanuló kötelességét teljesítse és szabad idejének jó részét hasznosan töltsse. A szülői ház feladata továbbá ekkor, hogy a gyermek jellemét megfigyelje és jónak bizonyult hajlamait óvja a rossz útja tévedéstől. *Szóval ekkor a házi nevelés már nem vezető, csak ellenőrző és kisegítő.* Első sorban tehát köteles az iskolai nevelés által fogatosításra kitézett teendők végrehajtása. A szülői nevelés ekkor teljesen visszahuzódó, nem lehet sem kötekedő, önkényes és exclusiv vezérszerepet nem játszhatik. Amaz, a teljesen való visszahuzódás az iskolai nevelést hatásában gyöngitené, esetleg lerontaná. A mereven beleavatkozó vagy exclusiv házi nevelés pedig összebonyolítaná, sőt egyenesen lehetetlenítene az iskola működését.

A szülői ház feladatait az iskolai nevelés idősvaká-

ban az iskolai nevelésből kifolyólag meríti. A gyermek kis korában fontos dolog, hogy a benyomások ártatlanok lehessenek. Az iskolai nevelés órája alatt meg azért, mert a fejlődő tanulónak már szemlélődő képessége és ítéléte is kifejlődik, s így ez annyival több ok arra nézve, hogy a szülői házban semmi rosszat, de annál több jót és nemest lásson, halljon és tapasztaljon.

A szülői ház csak akkor lesz jótékony hatású a gyermekre, ha a szülők családi élete tiszta és szeretetteljes. Valóban, ha a szülők egymásért nem, gyermekeikre való tekintetből szeressék egymást és éljenek békében. Számuzve legyen azon házból örökre minden viszály és perpatvar, melyet a nagy Ég legdrágább kincsével, gyermekkel áldott meg. A gyermek kölcsönös tiszteletet s odaadást tapasztaljon szülei részéről egymás iránt. Legyenek a szülők továbbá erkölcsösek, vallásosak és mértékletesek. Munkásság, szelidseg honoljan körükben. Szükséges, hogy a szülők tiszteletet nyilvánítsanak az iskola és a tanerők iránt. Ne ocsároljon a szülő a gyermek előtt. Tisztelettel viseltessek a törvények, az institutiok s a tiszteletre érdemes egyének iránt. És hány szülői ház van olyan, a hol ezt nem tennék! És mily csekély azon családok száma, a hol ezektől óvakodnak. Nem esoda hát, ha az iskolába lépő tanuló lelkének tükre nem sima. Ha nem nyílt, ha nem ártatlan lélek lakozik a gyermekben. Ha egyáltalán nem csak *nincs előkészítve* a gyermek az iskolai nevelésre, de sokszor alaposan el is romlott. Igazán nem esoda, mert a szülői háznál oly sok rossznak szivhatja be miazmáit.

Adja Ég, hogy ez a jövőben másként legyen!

Dortsák Gyula.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

T Á R C Z A.

Az erdélyi-szász népiskola.

(Vége)

A közölt pályázatban említett idegen fogalmak magyarázatául szolgáljanak a következők: a *Praebendák* ebéd. A tanító a község egyes lakóitól sorjában ebéd-t kap, mely áll levesből $\frac{1}{2}$ kg. hussal, és $\frac{1}{4}$ kenyérből. Böjti napokon rendszeren paszuly vagy borsó főzelékkel fizetnek, és mivel nem mindnyájan egy és ugyanazon napon böjtölnek, megtörténik az is, hogy a szegény tanítónak egy hétben hat böjtnapot kell tartania. A tanító ezen ebéd után a *fenhangon éneklőt* (*Discantist*) küldi, de ezért köteles ezen tanulót az éneklésben és hegedű játszásban oktatni és előkészíteni a képezdebe való felvétele miatt. Ezen Famulus (inas) sokszor arról is gondoskodik, hogy a rendkívüli Praebenda, a sütemény, rendeltetésének célját, a tanító asztalát el ne érje. Legtöbb helyt azonban a Praebendát készpénzel váltják meg a régi előkészítés sem elégséges, mert a képezdebe való felvétel már 4 gymnaziumi osztályt követel.

A *Casualidák* olyan illetmények, melyeket lakodalmak és temetések után kap, s rendszeren terményekből állanak, mint borból, husból és kenyérből.

A *Sabbathalidák* (Szombat) név alatt a tandíjt értik. Minden szombatnapon az iskolás gyermek tandíjúl tanítójának *egy krajczárt* visz. Olyan vidékeken pedig, hol a nép szegény, *egy tojást* vagy egy cső *törökbuszát* visznek. Sok községben azonban évenként fizetnek 30—40 kraj, vagy egy kupa törökbuszát, esetleg rozsot.

Remélhető azonban, hogy elfog jönni az idő, a mikor a szász tanító ezen lealázó fizetési módokat csak a szájhagyományokból fogja ismerni, mert a „Schulordnung“ már az 1870. évben a terményekben való fizetést eltörölte és meghagyta, hogy létesítsenek *helyi-iskolaalapítványokat*. Tizenhárom év alatt (1883.) 186 községben létesült ilyen alapítvány, melyeknek összege 532,650 frtot tesz, mely ismét az erdélyi szász földmives áldozatkésztségét bizonyítja.

Földműveléssel a szász tanítók kevésbé foglalkoznak, mint magyarországi kartársai, a hol sok helységben a tanító legnagyobb jövedelmét ez adja. De sok esetben megtörténik, hogy szülőhelyén van alkalmazva, s így a szülőitől örökölt birtokot mivelve, csekély jövedelmét emeli.

A szász néptanító negyven évi működése után *nyugdíjt* kap a szász egyházak által alapított „ág. evang. hitv. általános nyugdíjintézetből“ (Allgemeine Pensionsanstalt der evang. Landeskirche A. B.) A biztosított összeg 200—300 frtot teszen.

Az erre befizetendő $2\frac{1}{2}\%$ -nyi illeték befizetése a tanító által történik, csak gazdag egyházközségekben fizeti ezen jutalékot az egyház.

A csekély fizetés egyik oka, hogy a legtöbb tanító egyszerű *földműves leányt* vesz feleségül, természetesen jó házból, vagy egyetlen leányt, s rendszeren a nászhozományt veszik leginkább tekintetbe. A nők még mint igazgatónék, sőt még mint tiszteletes asszonyok is nemzeti öltözeteket viselik, úgy hogy külsejük után itélve a többi falusi asszonyoktól meg sem lehet különböztetni, de igen beszédök és magatartásuk által. Szorgalmuk és takaré-

kosságuk által a férj gondjait könnyítik, s egy keveset se szégyelik tejet vagy zöldséget vinni a vásárra, hogy jól eladhassák és a szükséges bevesárlásokat megtegyék. Gyermeküket a legnagyobb gondal nevelik, és sokan lehetővé teszik azoknak, hogy apjuknál magasabb hivatalt érhessenek el.

A szász tanító otthona szerényen, de tisztán és csinosan van berendezve és a legszebb butoracsekély fizetése daczára — ezt dicsérettül kell felemlitenünk — meglehetősen bőrtartalmu *könyvszekrénye*. A nevelés és tanítás különféle kézikönyvei mellett, ó és új classikusok műveit, zenedarabokat találjuk meg benne; és ez ha némely helyen kicsiny, de válogatott könyvtár, tulajdonosának sokszor nyújt nemes szórakozást üdülést. Roseggert, a nyugat-magyarországi tanítók kedvencét is fel találhatjuk itt ott, de Reuter Frigyes (Fritz Reuter) egy helyen sem hiányzik.

A zenében a szász tanítók kiválóan jártasok, ők vezetik a zenét, s így a hangszerekkel való bánásmódot ismerniök kell. Vezetésök alatt vásár- és ünnepnapokon a templomban zene játszik.

A szász tanítóságnál az *egymás közti barátság* nagyon szívélyes, gyakran meglátogatják egymást, hogy részint bánatukat közöljék egymással, részint pedig, hogy énekekben és tréfában vidítsák magukat, kölcsönös vigasztalás által pedig egymást buzdítsák.

A nép előtt, kinek a buzgó tanító a legnagyobb jóltevője, a lelkész után a legnagyobb tiszteletben áll.

A tanító-jelölt, ha tanulmányait bevégezte rendszeren mint *segéd-tanító* nyer alkalmazást, mely állásról haladva, lehet véglegesített *osztálytanító*, *igazgató*, *predicátor-tanító* (a ki isteni tiszteletet is végez) *predicátor* (segéd-lelkész) és mint legmagasabb előhaladás *lelkész*. De nincs előírva, hogy csak ezen sorrendben haladhat elő. Az oly lelkészi állomások, melyet egy képezdét végzett tanító is elnyerhet, rendszeren csekély fizetéssel van összekötve, mivel gazdagabb községek csak olyan lelkészt választanak, ki egyetemet is végzett; de a predicátori hivatal még sem oly fárasztó és ezért a tanító szívesen feleszeréli. Ahol a lelkész mellett még egy predicátor is van, ott egy is elvégezhetné a lelkészi teendőket, tehát egy felesleges, mivel a vallástanítás is a tanító kötelessége. Némely községben a lelkészi állomás a tanítói állomással van egyesítve; különösen ott, hol a lakosok száma oly csekély, hogy a két hivatal teendőit egy személy könnyen végezheti. Körülbelül ötven községben a predicátor az iskolában is tanít.

A népoktatásügyi 1868. évi törvény értelmében minden tanítónak kötelességévé tétetett, hogy egy tanító-egyesület tagja legyen. A szász tanítók nem alapítottak ily tanító-egyesületeket, de megvannak az *ugynevezett tanítói-gyűlések*. Minden egyházkerületnek megvan a maga tanítógyűlése, a kerület tanítói minden esztendőben legalább kétszer összejönnek, rendszeren tavasszal és ősszel. E kerületi gyűlés megint kisebb flokegyletekre oszlik, mely mindig más-más községben tart gyűléseket.

Ezen gyűlések célja nyilvános tanítások tartása, felolvasások vagy tanácskozások az általános tanítógyűlés által adott tárgyak felett. A gyűlések elnöke az egyházkerület esperese vagy egy tekintélyes lelkész azon kerületből. Természetesen itt is úgy van mint a legtöbb felekezeti tanító egyesületnél: a papok mint helyi tanfelügyelők az előtérben, a tanítók szerényen a háttérben; az előtérben a tárgyalás, a háttérben a beleegyezés. Valjon mikor lesz ez már másképp?

Idővel talán sikerülni fog a fiatalabb tanítóknak, hogy ezen vezetékét leküzdve, erejüket szabadon kifejthetik.

A szász néptanítók szellemi tevékenységéről, a kiknek képzettségüktől sok jót és szépet várhatunk, nagyon kevés hatól a nyilvánosságba; *nincsen saját tanügyi lapjuk*, mert a Brassóban megjelenő „Schul- u. Kirchenbote“ inkább a szász egyháznak közege és a tanítók azt nem is támogatják, mert érdekeiket nem képviseli, épügy a németországi tanügyi lapok, melyeket a szász néptanítók inkább járatnak. Nehány évvel ezelőtt megjelent egy szász tanügyi lap, de csakhamár megszűnt, valószínűleg előfizetők hiányában és nem más okból.

Minden tizenkét év lefolyása alatt egy *tanító-gyűlést* tartanak (*Lehrertag*), a mult évben Brassóban tartották meg, de a tanítókra nem volt haszonnal, mert azok felolvasást nem tarthattak, bár többen jelentkeztek, tanárok tartottak felolvasásokat s a tanácskozáshoz is leginkább papok és tanárok szóltak, de nem a csekély számmal megjelent tanítók. Jobb volna tehát, ha ezen gyűléseket nem tanító-gyűléseknek neveznék el, hanem papgyűléseknek. (Pharrertag). De felhivattak a tanítók arra törekedni, hogy minden község gyermek kertet állítson fel; s még több intést és kötelességet meghagy ytak nekik, de oly tárgyról, a mely a tanító érdekeit érintette volna, egyetlen egy szó sem volt. Így a tanítógyűlések egészen czéltalanok; először tizenkét év igen hosszú idő; a tárgyalásokra nagyon kevés időt fordítanak, egy pár óra alatt bevégeztetnek; ezenkívül csekély számban jelennek meg a tanítók, mert a községek a költséget nem pótolják. Kivánjuk azért, hogy a jövő tanítógyűlés igazi *tanítónap* (*Lehrertag*) legyen és előbb mint tizenkét év mulva tartassék.

Az újabb időben néhány kerületben nagyobb iskoláknál a tanítók részére *ismétlő-tanfolyamok* tartanak. Ezek 4—5 napig tartanak, ahol részint a helybeli tanítók tanítását hallgatják meg, részint pedig felolvasásokat és vitaközléseket tartanak. Ezen ismétlő tanfolyamokat sokkal czélszerűbbnek tartjuk, mint a tanítógyűléseket, minthogy ezek több napig tartanak, s így több tárgy felett alaposan tanácskozhatnak, egy dolgot közelebből megvizsgálni és bővebben megbeszélni is van idő.

Mint az egész közleményből látható, az erdélyi szász népiskola, daczára sok hiánya miatt, mégis az ország legjobb iskolái közé sorozható. Tanítói ügyesség, szorgalom és kötelességérzet tekintetében például szolgálhatnak, s ha hazánk tanítói is úgy szentelik erejüket nemes hivatásuknak, és nem tekintik ezen szép hivatást csupán csak kenyérkeresetnek, akkor jobb jövőre joggal számíthatunk.

L A P S Z E M L E.

Megjelent: az „Országos népiskolai tanáregyesületi közlöny“ márczius havi füzeté következő tartalommal: Gymn. tantervünk és utasításaink irányelvei, Pireh a la Imre. Dolgozatok javítása, Dr. Csengeri János. Csengeri ezen cikkében a besztercze-bányai kör által elfogadott szabályzathoz kíván egy 4 pontból álló módosítást tenni. Ezen 4 pont a következő:

1. A tanár tudományszaka rendszere szerint állítsa össze osztálya hibáinak jegyzékét.

2. Ugyancsak e rendszer szerint beszélje meg a hibákat az egész osztálylyal, a nélkül, hogy ekkor még kiosztaná a dolgozatokat. Ez alkalommal főleg arra kell ügyelni, hogy a hibás alakokat ne ismételjék, ne hangoztassák, se a táblára ne írják, mert a mit gyakran hall a tanulók füle és főkép, a mit szemmel látnak, ahhoz hozzászoknak.

3. A javítás nem „heuristikus módon történik, hanem a rendszer rekonstrukciója alapján.

4. A tanulók otthon javítjuk füzeteiket s a javítás mellé a javítás okát is oda írják.

A tanulók már dolgozatuk kikapása előtt tájékozást nyernek elkövetett hibáik felől s elmarad az a kellemetlen és céltalan eljárás, hogy a tanulók ostromolják kérdésekkel a tanárt: „Kérem, miért van ez nekem aláhúzva?”

Közlöttük, mert a fogalmazványok javításának kérdése a népiskolára nézve is fontos s jó lenne, ha valamilyen kartársunk ezzel tüzetesebben foglalkoznék.

A „Nemzeti nevelés” márcziusi füzeté következő önálló dolgozatokat hoz: Emlékeszéd B. Eötvös J. felett, *Zichy Antal*. Serdülő lányok olvasmányai, De Gerandó Antonina. A berlini nők folyamodványa a felsőbb leányiskolák érdekében, Binder Laura. A pénzről, Mendlik Ferencz.

A De Gerandó cikke szerint, „olyan olvasmányt kell adni a serdülő leánynak, hogy gazdagítsa a lelket, hogy bevezesse az ifjat azon szellemi életbe, mely nélkül az emberi élet csak szomorú tengődés. Addig is, míg lángeszű ifjusági íróink születnének, fordítsuk le a magyar ifjuság számára az összes világ irodalom arra való remek műveit és ha ily isteni eledelhez szoktatjuk ifjainkat, rá se fog többé nézhetni az ocsmány regényekre, vagy émelvűs babatörténetekre..”

A „Népnevelők Lapja” márczius 10-ki száma következőket tartalmazza: Az iparos tanoncok iskoláiról, *Dedk Lajos*. „Hogyan értékesíthetnék a tanítóképzők és tanfelügyelők azon tapasztalatokat logjobban, a melyek a népiskolában való működés által szerezhetők?” A norvég tanítók 1885. aug. 9—12-én tartott egyetemes gyűlése alkalmával elmondta Dalin A. Husquarnai tanító (mindkét értekezés csak a jövő számban végződik és így a tüzetes ismertetést akkorra tartjuk fenn.) A tizes számrendszer fokozatos ismertetésének gyakorlati módja, *Iványi Andor*. Ajánljuk az illetők figyelmébe ezen cikket, a melyben a tizes-rendszert igen ügyesen ismerteti, illetve tanítja. Ezen cikket szerkesztő következő megjegyzéssel adja: „A hasznos tapasztalat által igazán mesterré avatott jeles tanítók, milyen Iványi Andor is, nagy szolgálatot tesznek a népnevelés ügyének s a fiatal kezdő tanítóknak, ha ilyen minta leczkéket irnak.” Oszttjuk szerkesztő azon megjegyzését, hogy ilyen minta leczkéi írása és közzététele sokkal többet használ a fiatal kezdő tanítóknak mintha egy egész könyv utasítást olvasnak át. A praxis a legjobb mester és ezért óhajtanók, vajha mentől több ilyen minta leczkéket olvashatnánk.

A „Mármarososi Tanügy” VI-ik számát vettük. Igen érdekes a tanfelügyelő jelentése, a melyből kitűnik, hogy 1886-ik tanévben az iskolák száma 11-el szaporodott. Azonban még mindig szomorú adatként tekinthető az, hogy a 231 tanintézet közül 58 rúthén és 42 oláh tantervű iskola van. De ezzel szemben örvendetes az, miszerint a 261 tanterv közül 225 bir megfelelő tanképesítéssel. Fontos a tanfelügyelő azon megjegyzése: „Az iskolák szelleme általában véve javult. A taneredmény általában véve kielégítő. A magyarnyelv a legtöbb iskolában tanítatik. *Van görög kath. rúthen és oláh iskola, hol a magyarnyelv kitűnő eredménnyel tanítatik.*” Bökényi Dániel pályanyertes munkája a jellem fejlesztéséről még mindig folytatódik. A közgazdasági rovatban a márczius havi teendőkről és az élő sövény-kerítés módjáról ad egy cikket.

A Pécsen megjelent „Néptanoda” 10-ik számában érdekes cikkek vannak arról, hogy: „a tanítót nem lehet a községi iskolaszék tagjává megválasztani.” Továbbá *Zajzon Dénes* lapunk t. belmunkatársa „A rokonérmelmek és a nevelés” czímmel egy cikksorozatot ír, a melyből kiemeljük a következőket: „A rokonérmel és jóakarát érzelmének kifejlődésére a gyermeknél legtöbb hatással van az, ha szeretetteljes bánásmódban részesül s ha ő is viszont szeret. Ez az a kötelék — mondja Fenelon — a melylyel a gyermeket sok jóra vezethetjük, ha az eszközt kellő módon fel tudjuk használni. A gyermek lelki szükségletét képezi a vidámság, gyöngédség és bizalom. De ha ezen sympathikus hajlamokat durva módon megtörjük, ő azt hiheti s joggal, hogy igazságtalanul bántunk vele; szíve bezárul talán örökre. Fenelonnak erre az esetre is van egy találó mondása: „A gyermekek gyakran tanulják meg durva szülőiktől azt is, hogyan kell nem szeretni semmit” . . . s mi hozzátehetjük: ugyanezt tanulják sokszor hivatás nélküli tanítójuktól!”

EGYESÜLETI ÉLET.

Kolozs megye tanítótestületének központi választmánya márczius 3-án tartotta meg rendes havi ülését, melyre a tagok szokatlan nagy számmal jelentek meg.

Elnök szomorú köteleességet teljesít, midőn bejelenti, hogy választmányunk alapító tagja és a „Család és Iskola” szerkesztője *Czirják Albert*, polgáriskolai tanár márczius 3-án elhunyt. Ugy hiszi, hogy a választmány helyeslésével találkozok, a midőn indítványozza, miszerint a néhai emléke jegyzőkönyvileg legyen megörökítve és ravatalára koszoru tétessék, a mely alkalommal a néhai özvegyének egy bizottság a választmány illetve a tanítótestület részvényilatkozatát fejezze ki.

Választmány ezen indítványt egyhangulag elfogadja és elnök vezetése alatt egy 6 tagu bizottságot küld ki.

Ezen szomorú eseménnyel kapcsolatosan felhívja elnök a választmány figyelmét arra, miszerint a tanítótestület lapja a néhaiban szerkesztőjét vesztette el és így egy új szerkesztőre van szükség. Kéri a választmányt, hogy kit gondol ezen tisztre felkérni?

Választmány egyhangulag *Fazakas József* fikepezdei tanár urat óhajta megnyerni és mivel ő a választmányon nem volt jelen, Kozma Ferencz kir. tanfelügyelő urat és Bányay Árpád nőképezdei tanárt küldi ki Fazakas tanár urat a lap szerkesztésének elvállalására megnyerni.

Titkár olvassa az „almás-menti” fiok-körnek Zsobokon 1887. december 30-án tartott gyűléséről beküldött jegyzőkönyvet. Ugy szintén a gyalu-nádasmenti fiok-körnek 1888. január 21-én Gyaluban tartott üléséről szóló jegyzőkönyvet. Továbbá jelenti, hogy a közgyűlés által elfogadott „alapszabályok” 3 példányban leiratva a kir. tanfelügyelőség útján felküldettek a nm. minister urhoz jóváhagyás végett.

Titkári jelentések tudomásul vétettek.

Közpénztárnok jelenti, hogy a tagdíjak igen lassan folynak be, daczára annak, hogy a fiok-köröket többször is felszólította a tagsági-díjak beküldésére.

Választmány szomorúan veszi tudomásul a pénztárnok jelentését és elhatározza, hogy a fiokkörü elnökségeket fogja felszólítani a tagsági díjak pontosabb behajtására.

Lappénztárnok jelenti, hogy ugy az előfizetők valamint a hátralékosok igen gyengén teljesítik azon kötelezettségüket, a melyet a lap elfogadása alkalmával magukra vállaltak. Kéri a választmányt olyan mód ajánlására, a melylyel némileg orvosolni lehessen ezen meggyökeresedett bajt. Választmány gondoskodni fog erről s ad'ig is itt is felkéri egy a tisztelt.

hátralékosokat — a kiknek száma 1883-tól kezdve oly nagy, hogy a künn levő tartozás 500 frtnál nagyobb — valamint az előfizetőket, miszerint sziveskedjenek a lap előfizetési árát, ha mindjárt 2 részletben is — lappöntárnoknak beküldeni, nehogy a lap megjelenése e miatt gátolva legyen.

Több kisebb tárgy elintézése után elnök a gyűlést bezárja.

Titkár.

I R O D A L O M.

Magyarok Története. Tekintettel az alkotmány és művelődés fejlődésére. Középtanodák, képezdék, polgári és felső népiskolák számára. *Irta Vargyas Endre*, györmegyei kir. tanfelügyelő. Harmadik javított és átdolgozott kiadás. Budapest, 1886. Méhner Vilmos kiadása.

A tisztelt könyvbíráó bizottság a fennebbi művet oly megbízással volt szives hozzám juttatni, miszerint azt megbírálván, róla jelentésemet, illetve ismertetésemet betérjeszsem.

Ezen megbízatásnak annál nagyobb készséggel feleltem meg, minthogy az említett munka nem volt ismeretlen előttem; már kezemben volt két első kiadása; s minthogy szerzőjével régóta ismerős jó viszonyban állok, a munkának szellemére nézve is meglehetősen tájékozott valék. Azonban előre kijelentem, hogy ezen ismerős viszony, legcsekélyebb mértékben sem volt befolyással reám a könyv megbírálásánál.

Nézetem szerint egy tankönyv szerzőjének közönségesen két czélt kell szem előtt tartania: az anyag alaki és tartalmi miségét és a módszert, melynek segítségével az anyag ismeretét átíltetni óhajtja.

S itt mindjárt kezdetben ki kell jelentenem, miszerint szerzőnk a jelen esetben csak az első czélnak felelt meg, s ennek is csak részben; míg könyvének módszertani részét illetőleg, sehogy sem tudtam vele megbarátkozni.

Alaki tekintetben nem tartom helyesnek, mert hiányzik belőle a pragmatikai egymásután, s azon, az események következményei által indokolt sorrend, mely nélkül kivált történelmi művet nem igen lehet élvezhetővé tenni. Az egész könyv voltaképen öt szakaszból áll: I. A honfoglalás előtti idő; II. A honfoglalás; III. Az Árpád-házi királyok korszaka; IV. A vegyesházi királyok; V. A Habsburgházi királyok korszaka. Függelékül következik a végén egy fejezet a magyar alkotmányról; és egy utolsó fejezet a művelődési viszonyokról.

A történetírásnak napjainkban nem szabad sem krónikáknak, sem kronológiának, sem pedig dynastiai táblázatoknak lennie; Vargyas Endre könyve mindhármát felöleli, meséket is ad, az időszámítással bőven foglalkozik s a dynastiákat elismerésméltó előzékenységgel halmozza el. Azonban hiányzik könyvében a valódi elbeszélő hang, mely könnyen érthetővé s egyszersmind érdekessé teszi még az iskolai kézikönyvet is; melyből legtöbbször azért tanul keveset a fiatalság, mert száraz tárgyhalmazánál s hideg előadásánál fogva — érdeklődését nem képes felébreszteni és lekötöni. A költői hangulat, melylyel szerző több helyütt a legszárzabb előadást kellemessé kívánja tenni, nem képes érdeklődésünket fokozni.

Nagy hiánya a könyvnek, hogy a történelmi események felsorolását sehol sem szakítja meg az okok és következmények elemzésével, mi által az olvasó vagy tanuló érdeklődését felkeltene s az események megértését lényegesen megkönnyitené. A könyv olvasásánál mindig erősebb lesz bennünk azon meggyőződés, miszerint értelmesen és érdekesen írni, bizonyos bölcsészeti alapelvek nélkül lehetetlen. A száraz történelmi események csak úgy mennek át értel-

münkbe és válnak tartósan tulajdonunkká, ha az okokat és okozatokat is, melyek megelőzték vagy követték, a logika vagy a józan ész ösztönének segítségével magunkévá tettük.

Vargyas könyve szakadatlan elbeszélésekből áll, minden indokolás, czélszerű kitérés és magyarázat nélkül; ez teszi őt nehézkesé, szárazzá, hogy ne monijuk unalmassá.

Ha azonban az anyagot tekintjük, melyet szerző művében feldolgozott, ki kell jelentenünk, miszerint sokkal többet adott, mint mennyit könyvének alakja után ígérni látszik. Szerzőnek sok és jó részben alapos történelmi tanulmányai vannak, melyeket pazarul fel is használt tankönyvének megírásánál; sok érdekes és tanulságos részleteket beszél el, de a nélkül, hogy azokat megválogatta volna; s ez ismét egy lényeges hibája a munkának.

E helyütt is ki kell kelünk azon majdnem általánosan divó felfogás ellen, mintha a történelem egyes rémepizodjai egy tankönyvben helyükön volnának; avagy, hogy egyes, gyakran erős kifejezések reprodukálása itt helyén volna. A Zích-estet és annak véres következményei, így elbeszélve, mélyen sértik az igazság romlatlan érzékével rendelkező fiatal kedélyt s csak undort és ellenszenvet fognak kelteni a koronás fő iránt, ki azt intézi. Mennél kevesebb gyilkosságról beszélünk el egy történelmi tankönyvben, annál inkább megkedveltetjük azt. A sziv és léleknemesítő tényeket kell jellemző megvilágítással feltárnunk; a művészet és tudományok iránti érdeklődést felkeltetni mindenütt, hol csak alkalom mutatkozik; s a művelődési viszonyokat nem szabad egy függelékben tárgyalni, mely már kívül látszik állani a könyv tulajdonképeni keretén.

Mindazok után, melyeket röviden a könyvről elmondottam, véleményemet a következőkben foglalom össze:

Vargyas Endre „Magyarok Története“ című tankönyve alaki fogyatkozásai mellett, főképen gazdag tartalmánál fogva, a jobb könyvek közé tartozik; és mint ilyen polgári iskolákban és képezdékben kézikönyvül ajánlható. Az ügyes tanító vagy tanár a meglehetősen gazdag tartalomtól könnyűséggel kiválasztja a hasznavehetőt, vagy pedig, mert a könyvben útmutatást is talál, kibővíti magának tér és idő szerint.

Végül néhány szóval meg kell emlékezniem, a munka nyelvéről is. A munka nyelvezete, talán mert szerző nagyon népszerű akar lenni irányában — kissé pongyola, mit a tájszólások szabadsága sehogy sem menthet ki. Szerző Dunántuli ember s könyve telve van olyan közhelyekkel, melyeket sehol, de egy tankönyvben legkevésbé helyeselhetünk.

Részletesen nem mutattam rá apró hibákra, melyek felsorolása ismertetésemet talán érdekesebbé tette volna; minthogy ez talán a tárgyilagosság rovására is történt volna; ezen tévedéseket esetről esetre könnyen kijavíthatja minden értelmes tanító.

Dr. Lázár Gyula.

Beküldetett: „Konfirmációi Káté“. Evangelium szerint reformált helvét hitvallású növendékek számára, Irta *Szász Károly* dunamelléki ref. püspök. Ára keménykötésben 25 kr. A Franklin-társulat nyomdája. Szerző neve legjobb ajánló levél. A bevezetésben ezen mondása áll Bölcs Salamonnak: „Halljátok meg, fiaim és leányaim, a ti atyátoknak, tanítását és figyelmezzetek arra; mert jó tanúságot adok néktek, az én tudományomat el ne hagyjátok! Szerelmes fiam az én tanításomra figyelmezz, hogy megtartsd a tanácsokat és a te ajkaid megőrizzék a tudományt.“ A káté kérdések és feleletekből áll és a Nagy Péter-féltől abban különbözik, hogy a hol érvelésre van szükség, mindenütt egy-egy bibliai idézet van felhozva. Ajánljuk az illetők figyelmébe.

V E G Y E S E K

— *Olvásóink közül azokat, kik még a múlt évi lapdíjjal hátralékban vannak, tisztelettel kérjük tartozásaiknak mielőbb való kiegyenlítésére.*

— Lapunk néhai szerkesztője, *Czirják Albert* temetése márczius 5-én d. u. történt meg a közönség nagy részvéte mellett. A boldogult ravatalára koszorukat küldöttek: A kolozsmegyei tanítótestület — szeretett pályatársának, a „Család és Iskola“ szerkesztőjének; Ferenci Zoltán — a jó barátának; a polg. IV. oszt. tanulói — Czirják Albert szeretett tanárának; Kiss Sándor — a jó barátának; Reményik testvérek — Czirják Albert sógoruk emlékének; Czirják Károly s családja — szeretett Albertünknek; Reményik Lajos és neje — Czirják Albert szeretett vejöknek stb. stb. A gyászszertartást Grátz Mór luth. lelkész végezte, a ki a háznál megbató beszédet mondott. A végtisztességre megjelent a polgári iskola ifjusága tanári karával, a kereskedelmi akadémia ifjusága, a református gymnasium tanári karával, a kath. és unit. gymnasium tanári karával. A közönség soraiban ott láttuk: Dr. Felméri Lajos, Fimáli Henrik, Hegedűs István egyetemi tanárokat, Kozma Ferencz kir. tanfelügyelőt, Pál Ferencz, Kiss Sándor, Dr. Török István, Kovács János igazgató tanárokat s valamennyi tanintézet képviselőit. Élte delén érte utól a halál! Legyen könnyű neki a föld! A sírnál Dr. Ferenci Zoltán a polg. isk. igazgató következő szép szavakkal búcsuztatta el: „Annak az iskolának nevében, melyben 17 évet működöttél, hirdetvén tanítványaidnak a tudás igéit; annak a tanári karnak nevében, melynek 17 évig voltál szeretett és tisztelt tagja, szólok utoljára hozzád és mondom végbúcsút. Haláloed nem volt váratlan s még is lesújtott, mert az emberi szív soha, bármily biztos legyen is e vég, ki nem békül a hallálal s az eltávozott helye az életben, bármily bizonyos is legyen az örökké való lét s a halál utáni élet dicsőségébe vetett hit: örökre s megdöbbenően üres marad. Mi, kartársaid, nézzük helyedet: üres. Tanítványaid keresnek a megszokott helyen: üres. Barátaid, rokonaid, testvéreid szeretettel fordulnak a körben feléd, a hol mindig láttak s üres. S a ki hozzád legközelebb állt, szenvedő és lesújtott nőd, árván maradt gyermeked szent sóvárgással tekint a családi életben száz alakban betöltött helyedre: üres, üres mind. E fájdalom a végtelen üresség e fájdalmat nem enyhíti az, hogy hosszú kínban kimerült testednek megnyugvás a halál. Oh adja meg az ég azt, a mit az életben szenvedett kínaidal kiérdemeltél: a halottak e csendes nyugalma s fogadja be lelkedet a halhatatlanság örök dicsőségébe. Isten veled! Isten veled! Isten veled!“

— *Albach Géza* polgármester urat a vall. és közoktatási miniszter úr a kolozsvári állami tanítóképezde igazgatótanácsosává nevezte ki, az elhunyt dr. Jenei Viktor egyetemi tanár helyére. Csak gratulálhatunk nevezett intézetnek e kinevezéshez.

— A helybeli állami tanítónőképző intézetben a tanítást e hó 2-án, a városon előfordult gyakori typhus jellegű megbetegedések folytán — e hó 15-ig beszüntették. A benn lakó növendékek közül 7 lett beteg. E növendékek betegsége a szünidő alatt, az intézeti igazgatónő, valamint a tanítónők, az intézet buzgó és fáradhatlan orvosa dr. Engel Gábor odaadó gondozása és ápolása folytán rendes lefolyást nyertek s így a szünidő meghosszabbítása nem vált szükségessé.

— *Gönczy Pál* jubileumára. A budapesti ref. főgymnasium tanári kara elhatározta, hogy Gönczy Pál arczképét lefesteti s az intézet dísztermében helyezi el, a hol

annak bizonynyára legilletékesebb helye is van, miután tudvalevő dolog, hogy az intézet a Gönczy-féle magán nevelőintézetből lett.

— A máramarosi tanítóegyesület követendő szép példaképen a Gönczy Pál jubileuma alkalmából az ő nevére egy alapítványt tett le az országos árvaháznál s elhatározta, hogy az erről szóló alapítólevelet egy küldöttség által adja át.

— **Nyugdíjazások.** A dedrád-széplaki volt ev. ref. tanító Katona Márton-, magyar-péteri volt ev. ref. tanító Demeter Sámuel- és hideg-szamosi volt görög keleti tanító Lup Vazul özvegye egyenként 84 forint évi gyámpénzt nyertek az orsz. tanítói nyugdíj-intézetből. Utóbbi ezen kívül árvái számára hasonlóan 84 forintot.

— **Izraelita zugiskola** beszüntetése iránt adott ki rendeletet közelebbi üléséből a kolozsm. közigazg. bizottság Nagy Almás előjáróságához.

— **Néhai dr. Emericzy Géza** tanítóképezdei igazgató tanítványai egy az iglói tképezde kitünő tanítványai által élvezendő jótékony alapítvány gyűjtésére indítottak mozgalmat. Az alapítvány a szeretett igazgató és író emlékét fogja megörökíteni. A kegyelet e szép nyilvánulása is tanusítja, hogy a néhai nevelési fáradozása nem volt sikertelen.

— **Zárható szoba-szellőztetőt** szerkesztett Germánecz Pál, melynek alkalmazását a vall. és közokt. miniszter ur ajánlja. Megrendelhető Budapest, II. ker. Halász u. 2-ik sz. a. Egy ablakra valónak az ára 2 frt 50 kr.

— **A cs. kir. közös hadügyminiszter** megengedte a cs. kir. katonai földrajzi intézetnek, hogy az osztrák-magyar monarchia térképét a polgári hatóságoknak és iskoláknak is, ép úgy mint a hadsereghez tartozóknak félonon árusíttathassák el. E térkép hat levélben, lithografilag színezve állítatott ki s mint fali térkép használható. Kedvezményes ára 4 frt 50 kr.

— **Karlsbadban** két kedvezményes hely lévén magyar köztisztviselők számára felajánlva, a kik azt a tanítótestület kebeléből esetleg igénybe venni óhajtanak, forduljanak a kir. tanfelügyelőséghez.

— **Gyermek istenitisztelet.** Sepsi-Szentgyörgyön *Kovács Gábor* és *Székely Árpád* ref. segédlektészak gyermek istenitiszteletet tartottak f. hó 11-én délelőtt a polgári fiúiskola nagytermében. Ezen hír bizonynyára öröndetes, mint első fecske. Az cszme már rég függött a levegőben, míg végre Sepsi-Szentgyörgy megvalósította. Azt hisszük, hogy csak is ilyen módon tehető az istenitisztelet a gyermekek előtt is érthetővé, a mely azelőtt nem volt más, mint egy elalunni való óra. Vajha ezen példát minél előbb sokan követnék.

— **Trogmayer Károly** Szepesmegye tanfelügyelője — a ki mint ministeri fogalmazó nyerte el ezen állást — váltókat hamisított és Budapesten a rendőrség által elfogatott. A midőn azonban febr. 29-én Lőcsére akarták volna átvinni, a börtönben egy borotvával nyakát metszette és elhalt.

— **Panaszkönyv** az iskolában. A paedagogiai tulajbuzgóság egyik kiáltó jele az érsek-ujvári plébánus és címzetes kanonok: *Fábián János*, a ki az ő felügyelete alatt álló iskolába azt a reformot hozta be, hogy *panaszkönyvet* állít fel a tanítók ellen — a vasuti panaszkönyv mintájára — a melybe a szülők panaszait a tanítók ellen beírhatják. Hinni lehet, hogy Érsekujvár e téren unikum marad.

TARTALOM: Felhívás. *Fazakas József*. — *Czirják Albert*. *Dr. Ferenci Zoltán*. — A házi nevelés fiteendőiről. *Dorták Gyula*. — **Tárca:** Az erdélyi-szász népiskola. — **Lapszemle.** — Egyesületi élet. — **Irodalom:** Könyvismertetés. *Dr. Lázár Gyula*. — **Vegyesek.**